

אמת מסיני תצמח

(הק' שו"ת חת"ס חיו"ד, מהד' תש"ס). לעומת אלה ש"מתוך שתחילת גישתם לעיין בהלכה זו היה תחת רצונם להיות מהמחמירים דווקא, וכו'" (הרצ"פ פרנק הסכמה ל'תורת השביעית'). הרב פיינשטיין "היה אומר שאסור לפסוק הלכה על פי השקפה קבועה מראש בעניין כל שהוא. וכו', היה נחשב אצלו כנוטל שוחד להטות דין" (הקדמה ל'שו"ת אגרות משה, ח"ח, עמ' 31).

השבוע נפטר לבית עולמו הרב נחום אליעזר רבינוביץ ז"ל ת"ח בעל שיעור קומה, ראש ישיבת מעלה אדומים, מזקני רבני הציונות הדתית, שהיה אחד הפוסקים הבולטים בדור האחרון. בחלק מההספדים שנכתבו לזכרו השתמשו המספידים מתוך כבוד והערצה לפסיקתו בסופרלטיבים כגון: 'מקל', 'שמרן נועז', 'מהפכן', 'איש הלכה ללא פשרות' ועוד. לעניות דעתי מתוך שבאו לשבחיו הקטינו מערכו. פסיקה לא אמורה להיות 'בוחן אומץ' או מבחן ל'נועזות'. היא 'דרישת האמת'! היא עניינית ולא נכון 'לקטלג' אותה ל'שמרנות' או 'מהפכנות' עלי באריקדות, 'לפשרנות' או 'לקיצוניות', 'לפתיחות' או 'לקיבעון' ל'מחמיר' או ל'מיקל'. מי שבאמת מתבונן בפסיקותיו יוכיח שלא ניתן לקטלג אותם.

- eliezershenvald@gmail.com -

הדרך ההלכתית 'האמיתית' יותר. זוהי מלאכתו של פוסק ההלכה, מלאכה סבוכה ומורכבת. המציאות משתנה ומתחדשת, ומעלה שאלות הלכתיות חדשות להכרעה. היא מורכבת ורבת פרטים ולעיתים גם מנוגדים והופכיים וקשה לתת להם משקל אובייקטיבי. לשם כך עליו לעיין בצורה מעמיקה בסוגיה, לברר ולחקור את המציאות לעומק ואת מכלול היבטיה, כולל ההקשר האנושי, ואם יש אילוצי דחק, ובמידת הצורך להיוועץ במומחים. יש לבחון את ההיבט ההלכתי בעיני בסוגיות המקור בגמ', בראשונים, באחרונים ובדברי הפוסקים, על פי כללי הפסיקה (איגרת החזו"א ל"ח). תהליך זה צריך להיעשות בכובד ראש, מתוך חרדת קודש ואחריות גדולה ובעיקר מתוך 'דרישת האמת' - כיצד נכון יותר להביא לידי ביטוי את כוונת התורה שהיא רצון ד'. "ואמר על עצמו (החת"ס א.ש.), כשבא לו איזה שו"ת (שאלה לפסיקה א.ש.), בקוראו השאלה טרם יעיין, צריך הוא לכווין דעתו לכך שאין כוונתו להכריע לא להאיסור ולא להיתר בענין זה, לחייב או לפטור, רק שמתכוון דעתו שרוצה להשיב לדורשיו האמת - שהוא אמת לפני נותן התורה; ואחרי זה מה שעולה בדעתו להשיב - זה תופס לאמת"

לזכרו של הרב אליעזר נחום רבינוביץ ז"ל

צמד הפרשיות בהר-בחוקותי מתחיל בציווי על השמיטה 'בהר סיני' (ויקרא כה א). מסתיים באזכורו (ויקרא כז לד) וחותם את ספר ויקרא.

"מה ענין שמיטה אצל הר סיני? והלא כל המצות נאמרו מסיני? אלא מה שמיטה נאמרו כללותיה ופרטותיה ודקדוקיה מסיני אף כולן נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני!". (רש"י שם). מכאן שבכל דיבור למשה שמיטה נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן, כמקשה אחת. לא יהיו תוספות של מצוות אח"כ, לא כללים ולא פרטים. ובחתימת פרשת בחוקותי: "אלה המצות אשר ציווה ד' את משה אל בני ישראל בהר סיני - אין נביא רשאי לחדש עוד דבר מעתה" (ספרא בחוקותי ה יג). יש בכך אמירה נוספת, שהמצוות אינן לשעתן אלא: "להורות כי המצוות נצחיות קיימות לדורות" (רבנו בחיי שם)

התורה מסיני נקראת 'תורת אמת': **"וְעַל הַר סִינִי יִרְדֶּה וְדַבֵּר עִמָּהֶם מִשְׁמִים וְתַתֵּן לָהֶם מִשְׁפָּטִים יִשְׂרָאֵל וְתוֹרוֹת אֱמֶת חֻקִּים וּמִצְוֹת טוֹבִים"** (נחמיה ט יג). לכן אנו מברכים בעלייה לתורה: "אשר נתן לנו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכנו". "תורת אמת" היא תורה שבכתב, ו'חיי עולם נטע בתוכנו' היא תורה שבעל פה, דכתיב: 'דברי חכמים כדרבנות וכמסמרות נטועים' (טור או"ח קלט). 'אמת מסיני תצמח'. התורה היא: "מקור האמת הנצחית" (אג"ר ח"ג תשעה). היא מגלמת את האמת האלוקית העליונה.

כדי לקיימה כ'הלכה' ו'תורת חיים', בכל מצבי החיים, של הכלל והפרט, יש 'לדרוש את האמת'. לא בחיפוש מהי הדרך ההלכתית הקלה יותר כדי ליישם אותה ולא בחיפוש מהי הדרך ההלכתית המחמירה יותר אלא מהי

מלאכתו

של פוסק

ההלכה,

מלאכה

סבוכה

ומורכבת

לקרוא את הרמב"ם בצורה פשוטה

בשיפולי גלימתו של מו"ר הרב נחום אליעזר רבינוביץ'

• הרב ד"ר צחי הרשקוביץ •

הוא בעל משמעות מוגדרת - להוציא עבודת האילן. וכבר ציינתי (לקמן א, ד ד"ה החורש או החופר לצורך הקרקע, בהערה) שבמקום שרבינו מתכוון למונח ההלכתי המדויק הוא כותב אותו בלשון הקודש גם התוך טקסט ערבי, אבל במקום שכותב בערבית מוכח שכוונתו לאו דווקא למושג 'עבודת הארץ', אלא לעיבוד הארץ...".

הגם שלא היה דובר ערבית, ניכרת כאן רגישות טקסטואלית כבירה, באזמל מנתחים, לא רק ללשון ולמשמעויותיה, אלא אפילו לאופן כתיבתה במארג המילולי המקורי.

העובדה שהשקיע לא פחות מ-13 עמודים בביאור המניין הקצר של המצוות בראש הלכות שמטה ויובל היא לא פחות מפלא בעולם הפרשני. טרם קם הפרשן שעמד על רמיויותיו העדינות של הרמב"ם במניינים הללו ('ציוין שכך שלם של יד פשוטה מוקדש להקמת המשנה תורה, וחלק נכבד ממנו ל"מנין הקצר" של המצוות בראש הספר).

בפרק העשירי של ההלכות, שמתחיל את הדין ביובל, עומד מו"ר על סתירה, לכאורה, בין שתי הלכות, באשר לחשבון השמיטין והיובלות. בהלכה ד כותב הרמב"ם:

"נמצאת למד שהשנה שחורב בה הבית באחרונה, שתחילתה מתשרי שאחר החורבן כשני חדשים, שהרי מתשרי הוא המניין לשמיטתם וליובלות - אותה השנה מוצאי שביעית היתה, ושנת ט"ו מן היובל התשיעי היתה, ולפי חשבון זה שנה זו שהיא שנת אלף ומאה ושבע לחרבן שהיא שנת שמנים ושבעה ואלף וארבע מאות למניין שטרות שהיא שנת שש ושלושים ותשע מאות וארבעת

ויובל היא היחידה השביעית בספר זרעים - היחידה השביעית בספר השביעיי". רק מי שמעריך את הפן האסתטי ביצירתו של הרמב"ם (ספרו משנה תורה כולל 1000 פרקים) יכול להתרגש ולהבין את הרמיזה הנאה הזו. ולכן דבריו בפסקה הבאה, שמורים שאין מדובר ברמיזה ריקה, חשובים ביותר:

"ברם, מקומה בסוף הספר גם מפאת אופיה, שהרי כל היחידות בספר מסודרות לפי תדירותן: תחילה הלכות כלאים ואחר כך הלכות מתנות עניים - הללו יש בהן המחייבות משך כל השנה ובכל שנה ושנה; אחריהן הלכות תרומות והלכות מעשרות שאינן מחייבות בפירות שמטה ויובל, והלכות מעשר שני ונטע רבעי שאינן בכל שנה... כל אלה נהגו גם שלא בפני הבית, מה שאין כן בכורים... לפיכך הלכות בכורים ושאר מתנות כהונה, אף שגם הן שייכות בכל שנה, מקומן מאוחר. באחרונה מקומן של הלכות שמטה ויובל שמצותיהן העיקריות הן רק אחת לשבע שנים או אחת לשבע שביעיות".

דוגמה מרתקת ליכולתו הפרשנית וכנפיו הפרושות גם מחוץ לכתלי הלמדנות הסטנדרטית ניתן למצוא בעמ' ט, בהערה על נוסחת הרמב"ם בספר המצוות. במצוות עשה קלה כתב הרמב"ם: "הצווי שנצטוינו להשביט עבודת האדמה בשנה שביעית...". על כך מעיר מו"ר:

"הנוסח הערבי כאן בספר המצוות הוא פלאחה' אלארץ'. ניתן לתרגמו גם 'עבודת הארץ', וכך הוא בתרגומו של ר"ח העליר ז"ל (שמו"ר העריך מאד את מפעלו ונהג להשתמש בהוצאתו, צ"ה). ברם, טוב עשה הר"י קאפח זצ"ל שלא תיגסם כך, שהרי המונח 'עבודת הארץ'

פ טירתו של מו"ר הרב נחום אליעזר רבינוביץ', ראש ישיבת ההסדר "ברכת משה" במעלה אדומים, היא אובדן גדול לעולם התורה בכלל, ולעולם התורה של הציונות הדתית בפרט. הרב רבינוביץ', שהיה מוכר כפוסק, הוגה דעות וראש ישיבה דגול, היה מעל הכל - פרשן. לא פחות מ-21 כרכים של פרשנות שיטתית, נהירה ובהירה של משנה תורה לרמב"ם, הם עיקר מורשתו לדורות. כל מי שהכיר את הרב רבינוביץ', לא יכול היה שלא להתפעל מהערצתו העצומה לרמב"ם, שהיתה נעוצה לא רק בהיכרות ובהבנה בגודל מעלתו העיונית והאינטלקטואלית, אלא גם ביכולתו להנהיג את עמו במצבי משבר, לגלות אמפתיה לסובב, ולהיות מחנך דגול.

בשורות הבאות אנסה להציג כמה טעמות ממשנתו, כפי שהן באות לידי ביטוי ביחס לשמיטה וליובל, נושאים המרכזיים של פרשת בהר. לקראת שנת השמיטה תשס"א הוציא לאור מו"ר כך מיוחד של יד פשוטה על ספר זרעים (הגם שבאותה עת כבר הוציא לאור את ביאורו למדע, אהבה, זמנים ותחילת ספר נשים, ודילוג לספר זרעים על פני ספרי קדושה והפלאה לא אפיין את סדר הכתיבה שלו). גם בספר זה, כמו בכרכים אחרים מפרי עטו, משתקפת ראייתו הכוללת של מו"ר את דברי הרמב"ם. או כמו שנהג לומר לנו, "צריך לתת לרמב"ם להסביר את עצמו".

כך תובנה מרתקת שמופיעה בתחילת הספר (עמ' א), ביחס למבנה ספר זרעים: "ואף שהזכיר בתיאור הכללי 'שמיטים ויובלות תחילה', לא כך סידר את היחידות בתוך הספר - הלכות שמטה

אלפים ליצירה היא שנת שמיטה, והיא שנת אחת ועשרים מן היובל". מנגד, בהלכות ה-ו כתב: "אבל כל הגאונים אמרו שמסורת היא בידיהם איש מפי איש שלא מנו באותן השבעים שנה שבין חרבן בית ראשון ובניין בית שני אלא שמיטות בלבד בלא יובל, וכן משחרב באחרונה לא מנו שנת החמישים אלא שבע שבע בלבד מתחילת שנת החורבן וכן עולה בגמרא ע"ז חשבון זה שהוא קבלה.

ושנת השמיטה ידועה היא ומפורסמת אצל הגאונים ואנשי ארץ ישראל, וכולן לא מנו אלא לשני חורבן משליכין אותן שבע שבע, ולפי חשבון זה תהי שנה זו שהיא שנת שבע ושבע ומאה ואלף לחרבן מוצאי שביעית, ועל זה אנו סומכין, וכפי החשבון זה אנו מורין לעניין מעשרות ושביעית והשמטת כספים שהקבלה והמעשה עמודים גדולים בהוראה ובהן ראוי להתלות".

הרב רבינוביץ' תוהה: "לכאורה תמוה הוא כי בהלכה הסמוכה פוסק רבינו שאין הולכים בזמן הזה לפי חשבון זה, ולמה טרח לחשב כי

'לפי חשבון זה' שאינו להלכה שנה זו היא שנת השמטה? מה רצה ללמדנו בכך?". תשובתו חושפת נדבך פרשני וחינוכי נפלא:

"ולואל מסתפינא הייתי אומר שכוונת רבינו כאן היא כדרכו בקודש ללמד העם דעת ולא רק לפסוק הלכה למעשה. בהלכה הקודמת (הלכה ד) הציע דרכי החשבון של שמיטה ויובלות לפי דעת חכמים שמונים חמישים חמישים... אולם לפנינו (הלכה ה) מסביר שמאז חורבן בית שני אין מונים כך, אלא מונים שבע שבע בלא תוספת שנת החמישים. הקורא המצוי היודע שנחלקו בכך רבנן ורבי יהודה וגם יודע שלשתי השיטות שני החורבנות התרחשו במוצאי שביעית יתמה: אם כן מה ההבדל בין שתי שיטות החישוב, אחרי ששתיהן מסכימות על התאריכים של החורבנות? ואל יהיה דבר זה קל בעיניך. אנו רגילים לכתוב את המספרים בשיטה העשרונית וכל ילד בבית הספר יכול בקלות לחלק מספר גדול הן בשבע והן בחמישים. לא כך היה לפני שהונהגו הספרות שלנו. המסתפק בכך ינסה לחלק א' ק"ז על ז' או על נ'

בלי לתרגם תחלה לספרות הנהוגות היום. לפיכך, ראה רבינו להראות לקורא שאע"פ שבשנות החורבן שתי השיטות מסכימות, ברוב השנים יש הבדל ביניהן, והדגים את הדבר בחישוב השנה שהוא עמד בה. אך ודאי אין כוונתו שכביכול לא הכריע את ההלכה באיזה חשבון לנקוט".

הרמב"ם מתגלה כאן כמחנך, קשוב לקשי הקוראים, אך גם כגאון בפסיקה. הוא מתגלה כרגיש לפנים האסתטיים של כתיבתו ההלכתית, כמו גם לסמליות שבה. הוא מעניק למי שחפץ לצלול למימיו חוייה בלתי אמצעית של התבוננות במעשי ידיו של גאון, מכלי ראשון. גדלותו של הרב רבינוביץ' היתה באופן שהצליח, והנחיל לתלמידיו ושומעי לקחו, לחלץ את כוונותיו העמוקות של הרמב"ם, מתוך כתביו. לא בסברות רחוקות ומפולפלות, ולא בכפייה ודוחק. הכל מתוך קשב וכבוד לטקסט ועמל בלתי מתפשר במאמץ להבין את עומקה של תורה.

רפואה עפ"י היהדות

אברהם רוניקוב, רב המרכז הרפואי איכילוב, תל-אביב

הקדחת והקורונה – מדידת חום

כבר באופן מוחשי, והוא מקונן בגוף ישראלי שלפנינו" (שור"ת ציץ אליעזר, ח"ח ס' ט"ז פ"ז). כלומר, במחלה שגם בחום לא גבוה עשויה לאבחן מחלה שסכנה כרוכה בה, ניתן להקל אפילו באיסורי תורה. הרב גויבירט בספרו כותב "הסובל מחום למעלה מן הרגיל אצלו, ואפילו לא נפל למשכב, אבל כרגיל אין יוצאים מפתח הבית מחמת מחלה זו", והעיר שם בהערות, כי אין לקבוע כללים בזה, אלא יש לדון כל מקרה לגופו... ואדרבא מצינו שחום מעט לפעמים הוא סימן לחולה שיש בו סכנה, כמו במחלת ריאה (שמירת שבת כהלכתה פרק ל"ג סעי' א' אות ב', ובהערה ב' שם).

מדידת חום הינה גורם חשוב בווידיזציה הקורונה, מחלה שסכנה בצידה, ועל כן ניתן להקל בכך.

קרוב למדת מאה ושניים (37.8) שהוא חם ביותר ולכן על מידה זו מחללין ואין רשאין להחמיר. ואם אחד חושש גם בקרוב למאה ואחד ורוצה שיחללו עליו נמי מחללין... ומסכם "...סוף דבר אם רק לא ברור להו להחשיב שהוא מעט חום מחללין" (אגרות משה, או"ח ח"א סי' קכ"ט).

הרב אליעזר וולדינברג מביא בשם בעל קצות השלחן שבחום גבוה קצת, כגון 38, התיר לקחת תרופות, אך לא התיר איסורים דאורייתא. אך הוסיף וכתב "...ורק במחלה אשר כשלעצמה כפי מה שהיא בצורה שנגוע בה לפנינו יש בה חששא דמיעוטא, דהיינו שמיעוט מסתכנים בה, אזי הוא דכן יש להתיר משום חששא זאת גם לחלל שבת במלאכות דאורייתא כדי לתת הטפול הדרוש בהיות ובכאן הדבר המסכן לפנינו

חום הוא עילה מספקת כדי לחלל את השבת "מחללין שבת...ועל כל מי שיש בו קדחת חם ביותר עם סימור" (או"ח ש"ח סעי' ז'). כלומר, חום גבוה מאוד. המשנה ברורה הבחין בין חום לבין "קדחת המצוי שבא מתחלה הקרירות ואח"כ החמימות אין זה בכלל חולה שיש בו סכנה" (ס"ק כ'), כלומר, חום עשוי גם להורות על מחלה קלה יותר, שאינה בגדר קדחת, מחלה שמתירה לעבור על איסורי דרבנן. הרב משה פיינשטיין נשאל מה היא מידת החום שעליה התירה התורה לחלל את השבת וכתב: "הנה אין בזה דבר ברור אבל אין צריך שיהיה ברור שהוא סכנה דעל ספק נמי מחללין וכל שאדם חושש לזה שמא הוא חם ביותר מחללין ורק מה שהוא תופס שהוא רק מעט חום בברור, אין מחללין. וסתם בני אדם חוששין כשהוא